

PULSUL GEOSTRATEGIC

PUBLICAȚIE BILINGVĂ DE ANALIZĂ GEOPOLITICĂ

Moto: "Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii" I. L. Caragiale

Legătura transatlantică - relevanță actuală și de perspectivă

Riposte asimetrice la amenințările hibride ale Federației Ruse

Marea Neagră: un eșichier crucial al geostrategiei globale

**Cazul „Serbia” și influența acestuia asupra
paradigmei de securitate din sud-estul Europei**

I. EDITORIAL

3 Parteneriatul Estic după 10 ani

- **Constantin IACOBIȚĂ**

II. SECURITATEA EURO-ATLANTICĂ

6 Legătura transatlantică – relevanță actuală și de perspectivă

- **Gheorghe SAVU**

11 Marea Neagră: un eșichier crucial al geostrategiei globale

- **Dinu COSTESCU**

14 Cazul „Serbia” și influența acestuia asupra paradigmei de securitate din sud-estul Europei

- **Alexandru PETRESCU**

20 Riposte asimetrice la amenințările hibride ale Federației Ruse

- **Volodymyr HAVRYLOV**

III. SITUAȚIA INTERNAȚIONALĂ

23 Al treilea război din Golf nu va avea loc...deocamdată

- **Dumitru CHICAN**

25 Mituri fondatoare ale fenomenului jihadist

- **Dumitru CHICAN**

“PULSUL GEOSTRATEGIC” - fondat în anul 2007

**Buletin lunar bilingv, editat de
INGEPO Consulting - București
www.ingepo.ro; Tel: +4-031 1011934
J40/4984/2019, CUI RO19298677**

**Director și Editor Coordonator:
Constantin IACOBIȚĂ**

Editor Adjunct: Pompilia VLĂDESCU

Tehnoredactare: Ionuș PARASCHIV

Acest buletin nu poate fi multiplicat și reprodus fără acordul scris al INGEPO Consulting. Este permisă folosirea unor materiale sau citate cu păstrarea exactității și titlului original, precum și cu menționarea expresă a sursei.

Opiniile exprimate în articole prezintă punctul de vedere al autorilor, care își asumă deplina răspundere asupra conținutului, și nu reflectă în mod obligatoriu pe acelea ale INGEPO Consulting.

ISSN: 1843-701X

Coperta: producție proprie

Motto: "Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii"—I.L.Caragiale

EDITORIAL

Parteneriatul Estic după 10 ani

Constantin IACOBIȚĂ

În data de 14.05.2019, Parlamentul Uniunii Europene a găzduit o conferință la nivel înalt dedicată celei de a 10-a aniversări a Parteneriatului Estic ("10th Anniversary of the Eastern Partnership").

Organizatorii (Comisia Europeană) au vizat o prezență și participare cât mai reprezentative la eveniment și discuții. În acest scop, au fost invitați și au participat oficiali, specialiști și reprezentanți ai societății civile din Uniunea Europeană și din cele șase țări membre ale Parteneriatului - Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina.

Au fost susținute discursuri relevante, astfel:

- din partea Uniunii Europene: Jean-Claude Juncker, președintele Comisiei Europene; Teodor Meleșcanu, ministrul de externe român (în virtutea președinției române la Consiliul Uniunii Europene); Federica Mogherini, înaltul reprezentant pentru afaceri externe și politica de securitate/ vice-președinte al CE; Johannes Hahn, comisarul European pentru vecinătate și negocierile de extindere; Cecilia Malmstrom, comisarul European pentru comerț; miniștrii de externe polonez, suedez, lituanian și finlandez;

- din partea țărilor membre ale Parteneriatului Estic (PaE): Petro Poroshenko, fostul președinte al Ucrainei; Elmar Mammadyarov, ministrul de externe azer; Vladimir Makei, ministrul de externe belarus; Mamuka Bakhtadze, premierul georgian; Pavel Filip, premierul moldovean; Zohrab Mnatsakanyan, ministrul de externe armean;

- din partea mediului de afaceri comunitar și societății civile din țările membre ale PaE: Maurice Beckhand Verwee (fondator al Crossspring B.V.) și Hennadiy Maskak, reprezentant al "National Platform Civil Society Forum of Ukraine".

O parte din persoanele enumerate mai sus au răspuns la întrebările celor doi moderatori (un reprezentant al CE la primul punct al programului conferinței, dedicat realizărilor și provocărilor PaE, și un reprezentant al Parlamentului European la punctul al doilea, dedicat viitorului) și ale audienței.

Discursurile oficialilor, europeni și naționali, s-au subscris cadrului general al evenimentului – marcarea a 10 ani de parteneriat între UE și cele șase țări, prin evidențierea realizărilor și succeselor. Totodată, au inclus și referiri la unele din provocările majore din perspectiva fiecărei părți, precum și la principalele așteptări – comunitare și naționale.

În cadrul discuțiilor, pe de altă parte, atât reprezentanții UE cât și cei naționali au fost mai deschiși și direcți, probabil și pe fondul progreselor și clarificărilor prilejuite de ministeriala (de externe) care a avut loc cu o zi înainte, la sediul CE.

Aspecte relevante reieșite pe timpul evenimentului:

1. Discursurile și poziționările prilejuite de discuții au avut elemente de consens. Au fost evidențiate, unanim: importanța PaE, de la stadiul de idee și inițiativă, la cel curent; drumul

parcurs - în ambele sensuri - în scopul apropierii celor șase state membre ale PaE de UE; realizările și succesele în dezvoltarea economică și socială a țărilor membre ale PaE (comerț, infrastructură, IMM, educație, libera circulație etc.); dedicarea UE la a continua programele de asistență și sprijin în curs, precum și a identifica noi programe vizând dezvoltarea partenerilor (infrastructură, inclusiv de cale ferată, diversificarea surselor de energie, independență energetică, conectarea la spațiul comunitar, reziliența națională etc.); nevoia continuării reformelor la nivel național (guvernare, statul de drept, structurile democratice, mediul de afaceri etc.).

2. Au reieșit, însă, și diferențe de abordare, precum și viziuni și așteptări diferite, astfel:

- în timp ce dinspre UE parteneriatul este văzut ca fiind în plină derulare, dedicat dezvoltării și cetățenilor (aspect subliniat de Jean Claude-Junker), dinspre țările membre a reieșit că PaE a încheiat cu succes etapa parcursă și este nevoie de ceva mai mult. Majoritatea oficialilor naționali au evidențiat, în acest sens, progresele înregistrate în dezvoltarea și modernizarea propriilor state, precum și orientarea pro-europeană a cetățenilor:

➤ Ucraina – prin vocea fostului președinte Petro Poroshenko – vizează un „Acord de Asociere +” caracterizat prin introducerea unor principii noi și de formarea a patru uniuni – energetică, digitală, Schengen și vamală;

➤ Azerbaidjanul dorește ca procesul (de apropiere de UE) să fie ireversibil și în acest scop pune accent pe regimul de vize (libera circulație) și pe livrările de gaze naturale pe piața europeană (din 2020 către Grecia și Italia, ulterior Balcani);

➤ Georgia, mizând pe orientarea pro-europeană a populației (80%, conform premierului) și pe contribuția la securitatea UE, dorește o nouă „idee măreață” (premierul nu a oferit detalii referitoare la acest aspect, însă participanți naționali reprezentând societatea civilă au indicat ulterior, în particular, că este vorba de integrarea în UE);

➤ R. Moldova, considerându-se într-un stadiu intermediar de apropiere de UE și conștientizând totodată nevoia continuării reformelor, apreciază că Parteneriatul Estic trebuie să rămână atractiv. Aceasta presupune trecerea de la cooperare la coeziune, în următorii 5-6 ani, identificarea unor noi oportunități pentru dezvoltare (cu sprijin și cooperare UE), includerea securității și rezilienței printre priorități (premierul a salutat mesajul pozitiv dat în acest sens la summit-ul recent de la Sibiu), etc;

- viziuni și poziționări determinate de plasarea geografică, contextul regional și național specific:

➤ Belarus dorește să nu mai fie privită ca „zonă tampon” între Rusia și UE, ci drept „zonă de stabilitate și prosperitate” și resimte piedici/ dificultăți în procesul de negociere a Acordului de Asociere și a regimului de vize cu UE (ministrul de externe Vladimir Makei nu a detaliat, însă din discuția ulterioară cu un participant național la eveniment a reieșit că a făcut referire la opoziția din partea Lituaniei, în procesul de negociere a acordului de asociere a Belarus, dată fiind decizia autorităților de la Minsk de a construi o centrală energetică nucleară, considerată de țara vecină - membru UE - drept factor de risc);

➤ Armenia și Azerbaidjan evită să abordeze deschis problema dificilă din relația bilaterală, făcând în schimb trimiteri la aspecte conexe – ministrul de externe azer a insistat

pe nevoia de cooperare în plan regional, iar cel armean a mers puțin mai departe, admițând că există viziuni diferite privind securitatea (în același timp, însă, oficialul armean a subliniat că acestea nu trebuie să separe, ci să fie abordate prin prisma elementelor comune, de unitate).

- reprezentanții oficiali naționali au fost unanimi în privința nevoii de informare și educare a cetățenilor din țările PaE privind UE. Această nevoie a fost exprimată, însă, în mod diferit de către oficialii care au luat cuvântul, iar poziționările cele mai relevante în acest sens au fost oferite de partea moldoveană, respectiv belarusă. Astfel, în timp ce premierul moldovean a exprimat explicit imperativul educării populației, ministrul de externe belarus s-a limitat la a afirma că în țara sa orientarea pro-europeană este în creștere. Ori, din discuțiile purtate în particular cu un participant belarus a reieșit că Vladimir Makei este, practic, singurul politician marcant pro-european, iar pe scena politică de la Minsk referirile publice la Uniunea Europeană sunt o raritate;

- la fel, a fost evidențiată absența unei coordonări între cele șase țări membre ale PaE și dorința unora dintre acestea de a fi tratate individual și distinct, pe bază de merite. Premierul georgian s-a pronunțat în favoarea unei „competiții sănătoase”, iar președintele ucrainean a fost la rândul său explicit, susținând „Acordul de Asociere +”.

*

* *

Alegerile recente pentru Parlamentul Uniunii Europene au adus motive de optimism în privința viitorului Parteneriatului Estic, dar au și menținut și probabil amplificat unele îngrijorări.

Participarea cetățenilor a fost ridicată, ceea ce probează atașamentul popular față de ceea ce reprezintă Uniunea. Popularitatea UE a fost reconfirmată și de rezultatele votului, care nu au adus euroscepticilor o creștere semnificativă a numărului de locuri în viitorul Parlament European.

Pe de altă parte, nici partidele pro-UE nu și-au consolidat poziția suficient pentru a garanta stabilitatea formulei curente de majoritate – „marea coaliție” formată din principalele două partide din Parlamentul European. Astfel, pentru deciziile privind viitorul Uniunii vor fi necesare negocieri și compromisuri în fața unor partide precum cel al premierului maghiar Victor Orbán.

La riscurile atrase de această fracturare/ divizare sporită se adaugă cel având la bază teme precum imigrația și așa zisa suveranitate națională, exploatate cu succes din nou de către Nigel Farage în Marea Britanie, unde partidul acestuia a obținut o treime din locurile alocate britanicilor în Parlamentul European.

Iar aceasta se poate reflecta asupra modului în care este privită „identitatea europeană” – mai multă integrare în interiorul UE, în special dacă Marea Britanie se va separa, sau mai multă integrare prin extindere.

SECURITATEA EURO-ATLANTICĂ

Legătura transatlantică – relevantă actuală și de perspectivă

*Conf. univ. dr. ing.
Gheorghe SAVU*

Partea I - Provocări și oportunități

Legătura transatlantică este un concept complex și dinamic, care vizează toate aspectele relațiilor dintre America de Nord și Europa: relații militare și de securitate, relații politice, economice, sociale etc. Practic, nu există vreo componentă a relațiilor internaționale care să nu se regăsească în ceea ce se numește legătura transatlantică, fapt pentru care acest concept poate fi înțeles numai printr-o abordare cuprinzătoare a sa, mai ales din punct de vedere al apărării și securității zonei euroatlantice (deseori numită și regiunea transatlantică) și al contribuției comunității transatlantice la pacea și securitatea internațională.

Pornind de la experiența sa de ofițer de informații pentru apărare, de la expertiza acumulată în perioada celor cinci ani de activitate la Bruxelles unde a fost reprezentantul României în cadrul structurilor militare și de securitate ale UE și NATO și a disciplinelor predate în ultimii ani în calitate de profesor asociat la câteva universități din București, autorul propune cititorilor Pulsului Geostrategic o abordare cuprinzătoare a relevanței actuale și de perspectivă a legăturii transatlantice. Abordarea va analiza legătura transatlantică din perspectivă militară și de securitate, având în vedere interesele Americii de Nord, NATO, UE și ale statelor membre și parteneri NATO și UE în noul context geostrategic căruia comunitatea euroatlantică trebuie să îi facă față. Astfel, autorul propune cititorilor o serie de

patru articole care să abordeze următoarele aspecte: 1) provocări și oportunități la adresa legăturii transatlantice; 2) relevanța legăturii transatlantice pentru apărarea Europei, mai ales din perspectiva Alianței Atlanticului de Nord; 3) importanța legăturii transatlantice pentru asigurarea securității europene, mai ales din perspectiva UE; 4) contribuția relațiilor bilaterale ale SUA cu unele state NATO din estul Europei, mai ales Polonia și România, la întărirea relevanței legăturii transatlantice.

Există numeroase interpretări ale domeniilor și ariei geografice la care se referă legătura transatlantică, de la o abordare restrictivă care privește contribuția militară a SUA la NATO și forțele armate americane dislocate în Europa, până la o abordare exhaustivă, care ia în considerare toate domeniile de cooperare pe care America de Nord le desfășoară cu NATO, UE și cu celelalte state ale comunității euroatlantice. Din perspectiva lucrării de față, legătura transatlantică se referă strict la comunitatea euroatlantică, care este formată din statele membre NATO și/sau UE și statele europene partenere ale celor două organizații (Elveția și Balcanii de Vest), reprezentată în Figura nr. 1. În ceea ce privește domeniile, autorul va analiza legătura transatlantică din perspectiva apărării și securității comunității euroatlantice, subliniind importanța evoluțiilor politice, militare și de securitate de pe cele două maluri ale Oceanului Atlantic.

În opina autorului, în ciuda multor provocări căreia trebuie să îi facă față, inclusiv retorica conjuncturală a unor politicieni din întreg spațiul transatlantic, legătura transatlantică este mai

1. Autorul a fost cadru militar activ până în anul 2017, când a trecut în rezervă cu gradul de general. Generalul (r) Gheorghe Savu a îndeplinit funcții de conducere în cadrul informațiilor pentru apărare, ultima dintre acestea fiind cea de director general al Direcției Generale de Informații a Apărării. În perioada 2012-2017, a îndeplinit funcțiile de ministru consilier în cadrul Reprezentanței Permanente a României la UE și de Reprezentant Militar al României la NATO și UE. Din anul 2017, este profesor asociat la Universitatea Națională de Apărare, Academia Națională de Informații Mihai Viteazul, Colegiul Național de Apărare și Școala Națională de Studii Politice și Administrative, unde predă cursuri de securitate euroatlantică, leadership strategic, diplomația apărării, sistemul decizional al UE, management și decizie în conflictele politico-militare.

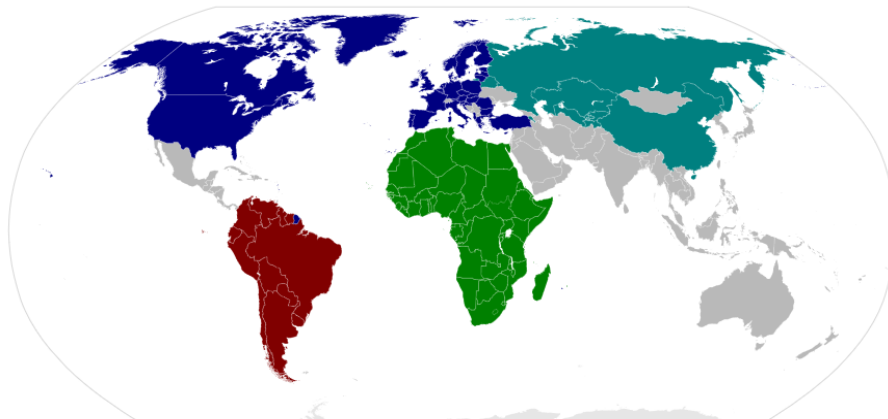

Figura nr. 1, Spațiul comunității euroatlantice²

relevantă decât oricând, iar viitorul acesteia nu trebuie să fie pus în pericol nici din interiorul, nici din exteriorul comunității euroatlantice. În acest sens, ultimele documente adoptate atât la nivelul NATO, cât și la nivelul UE demonstrează relevanță continuă a legăturii transatlantice și buna înțelegere a rolului acesteia de către conducerea politică a statelor și instituțiilor din zona transatlantică:

- **Declarația de la Bruxelles privind securitatea și solidaritatea transatlantică**³, în al cărei preambul se menționează: „NATO garantează securitatea teritoriului și popoarelor noastre și valorile pe care le împărtășim – inclusiv democrația, libertățile individuale, drepturile omului și statul de drept. **Alianța noastră întruchipează legătura transatlantică de durată și de nezdruccinat între Europa și America de Nord pentru a face față împreună amenințărilor și provocărilor din orice direcție. Acest lucru include angajamentul ferm pentru apărarea colectivă menționat în Articolul 5 al Tratatului de la Washington. NATO va continua să lupte pentru pace, securitate și stabilitate în întreaga zonă euroatlantică, în conformitate cu scopurile și principiile Cartei ONU.**”;

- **Declarația comună NATO-UE**⁴ semnată de Președintele Consiliului European, Președintele Comisiei Europene și Secretarul General al NA-

TO cu ocazia Summitului NATO din iulie 2016, care este exprimă fără echivoc relevanța legăturii transatlantice pentru securitatea euroatlantică: „*Toți aliații și toate statele membre, ca și UE și NATO, fac deja contribuții importante la securitatea euroatlantică. ... În lumina provocărilor comune cu care ne confruntăm, trebuie să ne intensificăm eforturile: avem nevoie de noi modalități de a lucra împreună și de un nou nivel de ambiție pentru că securitatea noastră este interconectată, pentru că împreună putem mobiliza o gamă largă de instrumente pentru a răspunde provocărilor cu care ne confruntăm, și pentru că trebuie să utilizăm resursele cât mai eficient posibil. Un NATO mai puternic și o Uniune Europeană mai puternică se consolidează reciproc. Împreună acestea pot asigura mai bine securitatea în Europa și mai departe.*” Prevederile acestei declarații au fost întărite la doi ani distanță de către NATO și UE, care au adoptat **Declarația comună privind cooperarea UE-NATO**⁵: „*Eforturile noastre se consolidează reciproc, au îmbunătățit securitatea cetățenilor noștri și au întărit legătura noastră transatlantică. Cooperarea noastră de lungă durată s-a dezvoltat în mod substanțial și este acum fără precedent în ceea ce privește calitatea, scopul și vigoarea sa. Împărtășim aceleași valori și determinarea de a gestiona împreună provocările comune cu care ne confruntăm.*”

În consecință, se poate vorbi de consensul NATO, UE și al statelor membre privind imperativul întăririi legăturii transatlantice pentru a se asigura faptul că pacea și stabilitatea în spațiul transatlantic sunt păstrate în continuare iar comunitatea euroatlantică continuă să fie un contribuitor important la asigurarea păcii și securi-

2. Sursă: https://en.wikipedia.org/wiki/Euro-Atlantic_Partnership_Council

3. **Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity**, 18 iulie 2018, Bruxelles, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm

4. **Joint Declaration**, 08 iulie 2016, Varșovia, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm

5. **Joint Declaration on EU-NATO Cooperation**, 10 iulie 2018, Bruxelles, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm

Semnarea Declarației comune privind cooperarea UE-NATO, 10 iulie 2018, Bruxelles⁶

tății internaționale. Există încă suficientă coordonare și complementaritate între NATO și UE susținută de toți actorii implicați, fiind unanim recunoscut faptul că ambele organizații își păstrează autonomia decizională în problemele de apărare și securitate. Aceste aspecte vor fi probate în demersul de față, fiind evident faptul că **Europa are nevoie de America de Nord la fel de mult cât America de Nord are nevoie de Europa**. Iar acest lucru nu este posibil fără dezvoltarea legăturii transatlantice în domeniile securitate, apărare, politic și economic atât la nivelul NATO și UE. În plus, relațiile bilaterale ale SUA și Canadei cu UE și statele europene sunt cruciale pentru relevanța legăturii transatlantice, mai ales în domeniul securității și apărării.

Legătura transatlantică nu este un dat al comunității transatlantice; prezervarea și întărirea ei presupun eforturi ale tuturor părților implicate pentru a face față provocărilor permanente la care este supusă. Situația internațională de securitate din ultimele două decade, precum și evoluțiile politice de pe cele două maluri ale Oceanului Atlantic generează atât provocări, cât și oportunități pentru legătura transatlantică. Aceste provocări și oportunități sunt multiple și diverse ca manifestare și deseori sunt într-o relație de condiționare reciprocă. Provocările la adresa legăturii transatlantice vin atât din interiorul, cât și din exteriorul comunității transatlantice, fiind obli-

gația tuturor factorilor responsabili să le identifice și gestioneze în mod corespunzător pentru asigurarea păcii și stabilității în regiunea transatlantică și, măcar, în vecinătățile sale imediate, la sudul și estul Europei. Tocmai acesta este subiectul care va fi prezentat în prima parte din seria celor patru articole dedicate legăturii transatlantice sub aspectul relevanței acestuia pentru pacea și securitatea regiunii euroatlantice.

Legătura transatlantică se află mereu într-un echilibru fragil și trebuie gestionată inclusiv prin cooperarea NATO-UE, așa cum prevăd declarațiile menționate în partea de început a acestui articol. Cooperarea NATO-UE este absolut

necesară, mai ales dacă avem în vedere faptul că 22 state europene sunt atât membre NATO, cât și UE. Recentele măsuri generate de adoptarea **Strategiei Globale pentru Politică Externă și Securitate a Uniunii Europene** (Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy, iunie 2016) au pus aceste state în situația de a aloca resurse financiare și pentru eforturile UE în domeniul apărării. Deși implementarea Strategiei Globale va duce la întărirea pilonului european al NATO și la o împărțire mai echilibrată a eforturilor de apărare între America de Nord și Europa, nu poate fi ignorat riscul la care legătura transatlantică este supusă și faptul că se poate ajunge la duplicarea capacităților NATO. În plus, există riscul producerii anumitor fricțiuni între aliați ca urmare a faptului că statele NATO care nu sunt membre UE ar putea să se simtă discriminate din cauza neparticipării lor la procesul decizional al UE privind apărarea europeană. Mai mult, dacă Marea Britanie va părăsi Uniunea Europeană, aproximativ 80% din cheltuielile militare ale NATO vor fi asigurate de state care nu sunt membre UE. Acești factori reprezintă un risc real atâta timp cât Uniunea Europeană nu poate să asigure apărarea Europei fără SUA. Astfel, este absolut necesară o cooperare cât mai strânsă între NATO și UE pentru asigurarea coordonării și complementarității acțiunilor lor, ceea ce va contribui semnificativ la securitatea

6. Sursă: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pictures/stock_2018/20180710_180710-nato-eu-sign_rdax_775x440.jpg

De la stânga la dreapta: președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker, președintele Donald Trump și președintele Consiliului European Donald Tusk/Buxelles, 25 mai 2017

Europei și la întărirea legăturii transatlantice.

Legătura transatlantică este deseori privită strict din perspectivă militară și de securitate și este rareori analizată în contextul mai larg al relațiilor dintre SUA și Europa, care de multe ori se confruntă cu dificultăți majore, cum ar fi schimbările climatice, programul nuclear iranian, războiul din Irak, schimburile comerciale și multe alte aspecte de politică externă și comerț. Categorie, în cei 70 de ani de existență, legătura transatlantică a fost supusă multor presiuni însă pare că niciodată nu a fost atât de puternic afectată de presiunea diviziunilor politice și economice dintre partenerii transatlantici, mai ales dintre SUA și UE. Oricare ar fi fost situația, însă, partenerii transatlantici au găsit soluții reciproc acceptabile și nu au pus niciodată sub semnul întrebării valorile pe care le împărtășesc sau credibilitatea și viabilitatea NATO și UE.

Începând cu anul 2018, situația este puternic schimbată prin faptul că președintele Donald Trump a adoptat o atitudine provocatoare la adresa politicii externe convenționale dusă de SUA în multe domenii: retragerea SUA din Acordul privind programul nuclear iranian (semnat de Iran la 14 iulie 2015 cu Statele Unite, Marea Britanie, Franța, Rusia, China și Germania) și din Acordul de la Paris privind schimbările climati-

ce, politica SUA în Orientul Mijlociu, inclusiv mutarea Ambasadei SUA în Ierusalim, impunerea de taxe importurilor de oțel și aluminiu din statele UE, solicitarea întoarcerii Federației Ruse în G-7 etc. Ca urmare a faptului că eforturile unor lideri europeni de construire a unei relații deschise și obiective cu președintele american au eșuat, statele europene importante, mai ales Franța și Germania, au început să își dea seama că trebuie să adopte o strategie diferită în relațiile cu SUA, inclusiv pentru a preveni deteriorarea gravă a legăturii transatlantice.

Dacă la un moment dat legătura transatlantică era în pericol real să-și piardă din consistență, începând cu evenimentele din 2014 (anexarea Crimeii de către Federația Rusă și declanșarea conflictului separatist din estul Ucrainei) importanța acesteia redvine semnificativă prin sporirea prezenței militare americane pe flancul estic al NATO și creșterea contribuției statelor mari europene la asigurarea securității europene. Astfel, deteriorarea situației de securitate generată de acțiunile imorale și ilegale ale Federației Ruse a dus la revigorarea legăturii transatlantice, mai ales prin creșterea efectivelor americane în Europa, ca parte a contribuției SUA la măsurile de asigurare și descurajare a unui eventual act de agresiune militară împotriva statelor europene membre NATO. Ca parte a contribuției sale la prezența înaintată din Polonia, statele baltice, România și Bulgaria, Washingtonul a dislocat trupe și echipamente militare suplimentare, a prepoziționat importante resurse necesare asigurării logistice, și-a intensificat misiunile de poliție și de supraveghere aeriană, și-a intensificat programele de instruire a trupelor împreună cu cele ale statelor de pe flancul estic etc. Statele Unite sunt cel mai important contribuitor la implementarea **Planului de acțiune pentru creșterea capacității** operaționale a NATO (NATO Readiness Action Plan) adoptat la Summit-ul din Țara Galilor, din septembrie 2014. Mai mult, după 2014, relevanța legăturii transatlantice este întărită și de implicarea Canadei în implementarea planului menți-

7. [https://en.wikipedia.org/wiki/2017_Brussels_summit#/media/File:President_Trump%27s_Trip_Abroad_\(34502607780\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/2017_Brussels_summit#/media/File:President_Trump%27s_Trip_Abroad_(34502607780).jpg)

onat, dislocând trupe în Letonia, contribuind la misiunile de poliție aeriană și la cele de asigurare a securității maritime în Mările Baltică și Neagră. La rândul lor, aliații europeni nu numai că își asumă responsabilități de securitate mai mari în Europa, dar au fost solidari cu SUA în lupta împotriva terorismului în Afganistan, Irak și Siria.

Începând cu 2016, ca urmare a alegerii președintelui american Donald Trump, legătura transatlantică de securitate este pusă sub presiunea multor provocări interne și externe. Președintele Trump privește alianțele tradiționale americane într-un mod diferit față de predecesorii săi, în timp ce statele membre UE au lansat inițiative de întărire a cooperării militare europene care să crească credibilitatea Europei de actor important în domeniul securității europene și internaționale. Deși au fost lansate cu mari eforturi din partea unor state precum Franța sau Germania, aceste inițiative sunt departe de a fi unanim acceptate de statele membre UE; unele state cred fără rezerve în NATO ca fiind singurul actor capabil să apere Europa și să promoveze interesele de securitate transatlantice, deci și europene. Tocmai din acest motiv, putem spune că Europa nu reușește încă să fie un actor de securitate unit și coerent.

Evoluțiile recente ale relațiilor SUA-Europa demonstrează faptul că **parteneriatul transatlantic este serios pus sub semnul întrebării** iar legătura transatlantică riscă să-și piardă din energie. Pe de o parte, există multe state europene care reclamă faptul că SUA își reduc tot mai mult contribuția la apărarea colectivă (Articolul 5 al Tratatului de la Washington), acordând mai puțină atenție apărării Europei decât în trecut. Pe de altă parte, oficialii SUA își exprimă tot mai puternic frustrarea generată de faptul că aliații săi europeni nu alocă suficiente fonduri pentru apărare în vederea unei împărțiri echitabile a eforturilor necesare asigurării securității europene, în ciuda angajamentului tuturor statelor NATO de a-și crește cheltuielile militare la cel puțin 2% din Produsul Intern Brut până în anul 2024 (Decizia Summit-ului NATO din Țara Galilor, septembrie 2014).

* * *

*

Este evident că cei mai importanți factori care influențează viitorul relației transatlantice sunt evoluțiile UE în domeniul apărării și securității și politica administrației Trump, această politică este menită să transforme actuala relație transatlantică din punct de vedere al valorilor și intereselor pe care SUA le urmărește în relația cu Europa. Cu toate acestea, nu este greu de observat că atât europenii, cât și SUA nu au strategii sau politici clare pe care să le implementeze în relație cu cealaltă parte. Din perspectiva UE, statele membre nu pot agreea o politică coerentă față de SUA dacă ar aduce atingere legăturii transatlantice. De partea cealaltă, există divergențe între administrația Trump și Congres și chiar în interiorul administrației care au rolul de a crea incertitudine pe ambele maluri ale Atlanticului. Este evident faptul că tensiunile viitoare dintre partenerii transatlantici vor continua să se manifeste și vor fi influențate inclusiv de natura relațiilor SUA cu Federația Rusă și China.

Și în situația legăturii transatlantice, istoria a demonstrat deseori că SUA și Europa sunt mai puternice și mai eficiente când lucrează împreună pentru asigurarea păcii și securității transatlantice și internaționale. Deși interesele politice ale principalelor state din regiunea transatlantică au generat în unele situații riscuri mari la adresa relevanței legăturii transatlantice, statele și instituțiile comunității euroatlantice au găsit mereu resurse de a soluționa problemele divergente și de a coopera pentru asigurarea propriei securități.

Provocările actuale la adresa securității europene sunt mai dinamice, mai diverse și mai greu de prevăzut decât oricând în istorie și pot fi contracarate numai prin creșterea relevanței legăturii transatlantice, prin cooperare și coordonarea acțiunilor NATO, UE, a statelor membre și a partenerilor acestor organizații. În ciuda multor divergențe de opinie, până în prezent Washingtonul și Bruxellesul au dovedit maturitate și realism, transformând aceste provocări în oportunități de creștere a relevanței legăturii transatlantice.

MAREA NEAGRĂ: UN EȘICHIER CRUCIAL AL GEOSTRATEGIEI GLOBALE

Dinu COSTESCU

Alintată de vechii greci cu apelativul de *Pontos Euxeinos*, „Apa cea primitoare”, preluat de Roma antică sub numele de *Pontus Euxinos*, sau Marea Scîției care a inspirat „Tristele” lui Ovidiu, *Karadeniz* sau Marea cea Neagră pentru turci, prin apozitie cu *Akdeniz*, Marea Albă de Mijloc ca omonim al Mediteranei, devenită „lac turcesc” după căderea Constantinoplei creștin, în 1453, legată de Marea Mediterană și legând Occidentul creștin de Orientul islamic, situată între cel puțin două focare moarte sau active de conflict - Orientul Mijlociu și Balcani- Marea Neagră de astăzi și, mai ales, după încheierea primului Război Rece și declanșarea celui de-al doilea, devine, tot mai mult și în mod alarmant, un eșichier din ce în ce mai căutat în contextul noilor jocuri geopolitice și geostrategice ale lumii contemporane.

Că însemnătatea ascendentă a Mării Negre în raport cu securitatea și stabilitatea regională a devenit o realitate și un punct de referință pentru planificatorii și decidenții activi pe harta geografiei politice actuale este dovedită și de un fapt pe cât de realist, pe atât de îngrijorător. Iar acest element se regăsește în intensitatea cu care o nouă paradigmă este vehiculată în retorica anali-

tică - o paradigmă potrivit căreia cine controlează regiunea de securitate a Mării Negre sau își aduce supremația în acest areal va avea porțile deschise pentru implementarea propriei influențe asupra unui vast perimetru geostrategic care înglobează continentul european și, mai exact, regiunea Balcanică și centrală a acestuia, zona puternic conflictuală și instabilă a Orientului Mijlociu care este adiacentă jumătății orientale a Mării Mediterane și prelungirea acestei arii până în Caucazul de Sud.

Alte realități nu mai puțin importante vin să se adauge rașunilor pentru care bazinul Mării Negre este și trebuie să fie abordat prioritar din perspectiva impactului pe care această regiune îl poate avea în contextul securității globale.

Este vorba, în primul rând, de faptul că Marea Neagră trasează frontiera maritimă sud-orientală a Uniunii Europene și, pe un plan mai larg, a spațiului euro-atlantic.

Este vorba, în al doilea rând, de faptul că, în perimetrul aflat în discuție sunt situate trei state membre ale Alianței Atlanticului de Nord sau partenere ale acesteia, respectiv, România, Bulgaria și Turcia, pe de o parte și Ucraina și Republica Moldova ca aspirante la o viitoare calitate de membre ale NATO, pe de altă parte

Vorbim, în al treilea rând, de existența în regiune a focarului conflictual reprezentat de chestiunea ucraineană și de componenta sa strategică numită Peninsula Crimeea.

În al patrulea, dar nu în ultimul rând, trebuie avută în vedere campania intensă și concurențială, motivată de referințe de securitate între Federația Rusă și comunitatea occidentală, în frunte cu NATO.

Prăbușirea fostei Uniuni Sovietice a lăsat în urmă o serie de așa-

numite **conflicte latente sau „înghețate”** care, într-o formă sau alta și în grade diferite de intensitate, sunt legate de zona Mării Negre, constituind potențiale surse de alimentare a unor evoluții destabilizatoare. Și ar fi suficient, din acest punct de vedere, să fie amintite fenomenul radicalizării etnice sau confesionale, proliferarea crimei organizate, provocările la adresa fluxului maritim al resurselor convenționale de energie-gazele naturale, cu precădere - pentru care Marea Neagră constituie un coridor de tranzit vital.

În logica competiției

Pe de altă parte, aflată la răspântia dintre Europa, Asia și regiunea Orientului Mijlociu, Marea Neagră prezintă o serie de particularități care, deosebind-o, de pildă, de Marea Mediterană, face ca, în aparență, acest bazin hidrografic să nu fi avut un blazon de „pilon strategic” egal cu cel al Mediteranei sau a Golfului Persic și Mării Roșii. Marea Neagră este puternic dependentă de singurul punct important de intrare și ieșire, respectiv strâmțorile Bosfor și Dardanele. În egală măsură, statele riverane nu fac parte din „plutonul” marilor producători de petrol și gaze naturale, ca în ca în cazul țărilor petrolifere de pe cele două maluri ale Golfului Arabo-Persic. Cu toate acestea, ea reprezintă o etapă inevitabilă a tranzitului de hidrocarburi dinspre câmpurile asiatice de la Marea Caspică spre continentul european. Fără, însă, ca aceste aspecte să diminueze importanța strategică a securității la Marea Neagră, ele contribuie, dimpotrivă, la accentuarea competiției pluriforme între principalii jucători pe tabla de șah a acestui important areal al intereselor de securitate, militare, economice, energetice și comerciale ale relațiilor interstatale contemporane.

Astăzi, spațiul Mării Negre nu mai este, așa cum credea Fernand Braudel, un fel de „curte din spațiu” a Mării Mediterane. Ea a devenit și tinde să se impună tot mai mult ca un important factor al ecuației globale a echilibrului între starea de securitate și pace și lipsa acestora. În același timp această regiune se află într-un raport de interrelaționare și influență reciprocă cu spațiul european balcanic, la vest, și Orientul Mijlociu, la

Răsărit și, mai departe, până la Marea Caspică, la Est. Iar o asemenea configurație geopolitică își pune în mod evident amprenta nu numai asupra statelor riverane, ci, în egală măsură, a intereselor și strategiilor promovate de marii actori globali.

Din acest punct de vedere, trebuie să se țină seama de ceea ce a devenit, deja, o realitate și anume faptul că spațiul Mării Negre se încadrează unei mai extinse geografii a rivalităților și competițiilor dintre marile puteri ale lumii și, ipso-facto, între două viziuni și două filosofii opuse privind prezentul și viitorul - cea a Statelor Unite ale Americii și cea a Federației Ruse.

Amenințări și provocări

Realitatea și analiza riscurilor de securitate la Marea Neagră, impun o abordare cuprinzătoare care, depășește perimetrul propriu-zis, al statelor cu ieșire directă la apele Mării Negre, pentru a vorbi despre conceptul, deja consolidat, al „securității extinse” în care este înglobată o zonă geografică lărgită și întinsă din Balcani, trecând prin Orientul Mijlociu, cu Mashreql și Maghrebul său, până la spațiul caucazian. Ori, se înțelege de la sine că, într-un asemenea spațiu caracterizat de pluralism și diversitate identitară, politică și de securitate, social-economică, culturală, confesională și etnică, amploarea și diversitatea factorilor de tensiune și coliziune este și ea tot atât de amplă și activă.

Ne referim succint la câțiva dintre factorii cu care se confruntă această configurație a „securității extinse”

În **spațiul balcanic**, instabilitatea și tensiunile interconfesionale și inter-etnice din Bosnia și Kosovo continuă să reprezinte surse de provocare de securitate și activisme conflictuale, însoțite și de reziliența radicalismului religios islamic și a naționalișmului fundamentat pe criterii etnice.

De altfel, întregul spațiu ex-iugoslav continuă să se confrunte cu sechelele războiului, dintre care nu lipsește absența unor soluții viabile pentru problemele refugiaților și a persoanelor dislocate.

Perpetuarea unei stări fluctuante și greu predictibile în **regiunea caucaziană**, pe fondul unor conflicte active sau cu potențial latent exploziv, dublate de confruntări mai mult sau mai puțin transparente de interese politice sau pentru controlul asupra resurselor convenționale de energie din această zonă.

Persistă, fără perspective clare de soluționare, starea de alertă și suspiciune de securitate în partea de dincolo de Nistru a **Republicii Moldova** unde statutul prezenței celei de-a 14-a Armate ruse nu a fost clarificat, lor adăugându-li-se activismul unor entități separatiste transnistrene.

Nu mai puțin îngrijorătoare este și politica ofensivă și provocatoare a **Federației Ruse**, politică impregnată de un accentuat spirit militarist manifestat atât la nivel propagandistic-psihologic, cât și pragmatice.

Problemele generate de anexarea unilaterală a Peninsulei Crimeea și de încurajarea fățișă a separatismului ucrainean se înscriu în același sîaj al instabilității și suspiciunii provocatoare de tensiuni.

Orientul Mijlociu, îndeosebi după momentul Septembrie 2001 și după așa-numita „Primăvară Arabă”, parcurge o majoră criză identitară, socială, instituțională, ale cărei repercusiuni se regăsesc nu numai în tulburarea normalității și stabilității interne a statelor regionale, ci și prin destrămarea de facto a coeziunii și coexistenței arabe și, în egală măsură, a sistemului și alianțelor lor de securitate.

Toate acestea, precum și falimentul instituțional și statal, derapajul spre haos și anarhie al eforturilor de democratizare, reformă și conectare la realitățile lumii contemporane au avut, la rândul lor, consecințe de securitate majore. Patru războaie civile – în Siria, Libia, Yemen, Irak. Starea de anarhie cu care se confruntă state din Maghrebul arab – Tunisia, Libia - noul puseu al „Primăverii Arabe”, soldat, în Algeria și Sudan, cu înlăturarea de la putere a conducerii unipersonale a președinților Abdel Aziz Bouteflika, respectiv, generalul Omar Bashir și, nu în ultimul rând, cei cinci ani de expansiune brutală irațională a „noului califat musulman” ale cărui fundamente ideologice și doctrinare sunt departe de a

fi fost extirpate.

Amenințările teroriste, amplificarea fenomenului migraționist, incertitudinile privind securitatea navigației maritime internaționale și a marilor artere de tranzit al surselor convenționale de energie, facilitarea indirectă a crimei transfrontaliere organizate și a traficului de stupefiante, material militar și persoane sunt și ele titluri din lungul inventar al sfidărilor de securitate la Marea Neagră, care nu pot fi enumerate exhaustiv în spațiul limitat al unui articol de presă, precum cel de față.

„Forumul de la Mamaia 2019” - un eveniment salutar

Este un adevăr unanim acceptat că statele de la Marea Neagră poartă, în primul rând, responsabilitatea unei acțiuni continue pentru asigurarea, păstrarea și consolidarea securității proprii și la această frontieră sud-estică a edificiului euro-atlantic.

Tot atât de adevărat este că statele doritoare de pace trebuie să fie nu doar beneficiare ale securității ci și furnizoare de securitate.

Acestei abordări conceptuale îi este circumscrisă și găzduirea, de către România, a celei de a III-a ediții a „Forumului pentru Securitate la Marea Neagră și în Balcani” (Black Sea and Balkans Security Forum) ale căror lucrări se desfășoară în zilele de 12-14 iunie a.c., în stațiunea Mamaia de pe malul românesc al Mării Negre.

Pus sub înaltul Patronaj al Președinției Române a Consiliului Uniunii Europene, forumul are drept parteneri strategici Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Apărării Naționale și Divizia pentru Diplomatie Publică a NATO. Beneficiind de prezența și participarea unei elite de politicieni, politologi, specialiști, analiști și experți români și străini, forumul va fi, neîndoind, un prilej de bilanț, dar și o tribună pentru discutarea unor probleme și cristalizarea unor concluzii și idei care să constituie sursă de inspirație și sprijin pentru decidenții preocupați și răspunzători de viitorul păcii și securității naționale și colective.

Cazul „Serbia” și influența acestuia asupra paradigmei de securitate din sud-estul Europei

Alexandru PETRESCU

I. Serbia, piesă a tuturor jocurilor de puzzle din sud-estul Europei

Serbia este un numitor comun al analizelor legate de riscurile și provocările de securitate din sud-estul Europei (inclusiv în „Regiunea Extinsă a Mării Negre”/REMN și „Balcanii de Vest”/BV), întărirea securității colective în această regiune prin aderarea sau colaborarea statelor din regiune cu NATO, rolul religiilor în procesul de reconciliere sau în cel de stimulare a divergențelor dintre diferite comunități religioase din regiune și chiar privind „digitalizarea” orașelor pentru creșterea siguranței cetățenilor. Aceasta, însă, se „individualizează” și, astfel, are un parcurs și acțiuni diferite de cele ale celorlalte state din regiune.

Serbia are un parcurs european diferit, nu a optat și pentru un parcurs euroatlantic, a ales „neutralitatea militară” și nu vede drept „malignă” influența rusă în regiune și negociază răbdător cu partenerii europeni și SUA pentru prezervarea suveranității sale asupra „Kosovo”. Deși orientată spre „Vest”, prin opțiunea fermă de aderare la UE, Serbia acționează pentru consolidarea independenței sale energetice prin construcția unui gazoduct cu gaze furnizate de Moscova și atrage investiții semnificative din China. Totodată, pentru îmbunătățirea securității

capitalei sârbe, guvernării de la Belgrad au ales ca partener compania chineză Huawei.

În timp ce o parte a Occidentului critică puterea de la Budapesta, acuzând-o de autoritarism, liderii ungari și sârbi declară că relațiile bilaterale se află la cel mai înalt nivel.

Nu în ultimul rând, Serbia balansează și în relația cu o putere regională, Turcia, construind relația bilaterală pe fondul lucrurilor ce le unesc și lăsând deoparte interesele divergente.

Cea mai mare problemă de depășit în relația Serbia-Occident este lipsa de încredere, dată mai ales de evoluțiile din „dosarul Kosovo”.

II. Integrarea europeană a Serbiei și „dosarul Kosovo”

Procesul de integrare europeană a Serbiei are atât elemente comune cu cele ale statelor din regiune, cât și elemente specifice.

Între elementele comune se numără: baza de plecare, respectiv că avem de-a face, pe de o parte, cu un fost stat comunist, iar, pe de altă parte,

State membre ale UE (albastru) și state candidate la aderarea la UE (gri închis)
Sursă foto: <https://www.dw.com/hr/koliko-je-2025-realna-za-zapadni-balkan/a-43115954>

cu un fost stat iugoslav. Din aceste caracteristici decurge specificul semnării unui „acord de stabilizare și asociere” (ASA), față de cazul altor state, care au semnat doar acorduri de asociere cu UE. În cazul fostelor state iugoslave s-a considerat că este nevoie de o stabilizare după disoluția violentă a R.S.F. Iugoslavia.

Dacă ASA este comun fostelor state iugoslave (și Albaniei), în capitolele negocierilor de aderare ale Serbiei a fost inserat unul inedit, legat de „normalizarea relațiilor cu Kosovo” („Capitolul 35”). De altfel, însuși procesul de aderare a Serbiei la UE a fost, cumva, „dublat”, în paralel derulându-se un proces similar pentru „Kosovo”. Mai departe, toate raportările legate de Serbia s-au făcut fără a lua în calcul situația din Kosovo, deoarece statul sârb are un control limitat în provincie, iar UE sprijină autoritățile de la Priștina în edificarea unor instituții solide și democratice și a unui stat de drept.

În promovarea parcursului european al Serbiei și al Kosovo, UE a folosit frecvent tactica „morcovului și bățului”, recompensând progresele și sancționând întârzierile. Acest rol l-au jucat începerea negocierilor de aderare, deschiderea unor capitole de negociere sau liberalizarea regimului de vize. Încheierea „Acordului de la Bruxelles”, din aprilie 2013, a avut ca efect reducerea tensiunilor din Kosovo și instituirea unui „dialog” mai consistent între Belgrad și Priștina, cu realizarea de progrese în îmbunătățirea vieții locuitorilor din Kosovo (o mai mare libertate de mișcare, diminuarea semnificativă a incidentelor interetnice, integrarea sistemelor polițienesc și de justiție, armonizarea controlului vamal la granița administrativă dintre Serbia Centrală și Kosovo, dispariția crimelor cu motivație interetnică etc.).

Oricum, pentru ambele părți procesul de aderare se dovedește a fi (prea) îndelungat și anevoios, presărat cu numeroase presiuni și condiții, astfel că populația din Serbia Centrală și cea din Kosovo sunt dezamăgite și nemulțumite, iar sprijinul pentru aderare s-a diminuat.

Un moment de cotitură îl reprezintă anul 2019, după ce în noiembrie 2018 Priștina a impus suprataxe de 100% pentru importurile din Serbia

Centrală (și din Bosnia și Herțegovina). Serbia a refuzat să mai participe la orice fel de dialog cu Priștina, inclusiv la cel mediat de UE, iar Priștina a respins, la rândul său, reluarea discuțiilor cu Belgradul, până la recunoașterea de către R. Serbia a independenței Kosovo, așa că „dialogul” este blocat.

Starea de blocaj și lipsa de perspectivă creează condiții pentru acțiuni unilaterale și manipulare, astfel că orice acțiune a unei părți este considerată provocare de către cealaltă parte.

Belgradul acuză Priștina de neimplementarea principalei sale obligații decurgând din „Acordul de la Bruxelles”, înființarea Asociației Municipality Sârbe din Kosovo (ZSO), în timp ce Belgradul și-ar fi îndeplinit toate obligațiile din acel acord. La rândul său, Priștina consideră acțiunile Belgradului de împiedicare a accederii Kosovo într-o serie de organizații Internaționale (Interpol, UNESCO) drept o încălcare flagrantă a obligațiilor asumate prin acordul menționat. Priștina are aceeași poziție și față de acțiunile de lobby ale Belgradului vizând revocarea de către unele state a hotărârii de recunoaștere a independenței Kosovo.

Blocajul în dialog are ca efect crearea de tensiuni și stimulează demersurile unilaterale. Belgradul consideră că incursiunile forțelor speciale ale poliției kosovare în nordul Kosovo, sub pretextul arestării suspectilor de uciderea politicianului sârb Oliver Ivanović sau cel al combaterii corupției, contrabandei și crimei organizate, sunt în realitate o provocare a Priștinei, menită să intimideze populația sârbă și să provoace o reacție violentă și necontrolată a populației sârbe și a Belgradului.

Incidentele violente din 28.05.2019 din trei municipalități sârbe din nordul Kosovo (Leposavić, Mitrovica Nord și Zubin Potok), cu ocazia arestării de către poliția kosovară a mai multor polițiști (de etnie sârbă, albaneză și boșniacă), au avut ca efect scăderea drastică a încrederii populației sârbe și a Belgradului atât în UE, cât și în NATO (KFOR) și creează premise pentru o comunicare în sincope între Belgrad și instituțiile UE și NATO (KFOR).

Pe acest fond, este puțin probabil un progres

real al Serbiei și Kosovo în parcursul lor european în viitorul apropiat.

III. Securitatea energetică a Serbiei

Prin semnarea acordului-cadru de cooperare în domeniul energiei, în 2008, cu F. Rusă, R. Serbia a vizat, pe de-o parte, asigurarea securității sale energetice, iar pe de altă parte, garantarea sprijinului politic al Moscovei pentru poziția Serbiei privind „dosarul Kosovo” (mai precis, sprijin pentru nemodificarea Rezoluției 1244/1999 a Consiliului de Securitate al ONU și pentru împiedicarea accederii „Kosovo” la ONU). Trebuie menționat că oficialii sârbi nu au admis niciodată acest al doilea obiectiv, legat de sprijinul rus pentru Kosovo.

Acordul-cadru a facilitat vânzarea directă a majorității acțiunilor companiei naționale sârbe de petrol și gaze, Naftna industrija Srbije/NIS către Gazprom și a presupus sprijinul rus pentru extinderea unui depozit de gaze naturale din Vojvodina (la Banatski Dvor, în apropiere de granița cu România) și construcția pe teritoriul Serbiei a gazoductului „South Stream”. Traseul acestuia presupunea intrarea din Bulgaria în Serbia în

apropiere de Zaječar și ieșirea spre Ungaria, în apropiere de Sombor. Era prevăzută și o ramură spre BiH (R. Srpska) și nu era exclusă conectarea la gazoduct a Croației, Muntenegrului și a actualei Republici Macedonia de Nord.

Criticii acordului evidențiau exceptarea acestuia de la legislația privind achizițiile publice, prețul mic obținut pe 51% din NIS (400 mln. EUR, cu promisiunea de a continua investițiile în această companie) și garanțiile slabe privind construcția gazoductului „South Stream”.

În 2014, în urma deteriorării relațiilor dintre F. Rusă și UE din cauza implicării ruse în Crimeea și estul Ucrainei și ca urmare a nerespectării principiului concurenței din cel de-al treilea „pachet energetic”, UE a făcut presiuni asupra Bulgariei pentru a stopa proiectul „South Stream”, iar în aceste condiții F. Rusă a anunțat (în decembrie 2014) renunțarea la gazoduct. Prin aceasta, cel mai important obiectiv al Belgradului în domeniul securității energetice nu s-a îndeplinit.

În aceste condiții, Serbia a continuat să militeze pentru reluarea proiectului „South Stream” și, în ultimă instanță, a susținut și aderat la noul proiect ruso-turc, „TurkStream”, demarat în decembrie 2014.

Pentru a evita un blocaj din partea UE ca în cazul gazoductului „South Stream”, Belgradul a avut un dialog permanent cu oficialii de la Bruxelles, dar, în finalul negocierilor, în 2019 a trecut peste recomandările Comunității Energetice Europene și a aprobat construcția pe teritoriul său a gazoductului „TurkStream”, deși acesta nu respectă principiile concurenței, cerute de cel de-al „treilea pachet energetic”.

În realizarea țintelor de asigurare a securității energetice, Belgradul a continuat proiectele cuprinse, practic, în acordul-cadru cu F.Rusă: ex-

Patriarhul Irinej, A.Vučić, V.Putin, Beilgrad, 17.01.2019

Sursă foto: <https://www.srbijadanas.com/vesti/info/uzivo-pratite-iz-minuta-u-minut-posetu-ruskog-predsednik-vladimira-putinaa-2019-01-16>

tinderea depozitului de la Banatski Dvor și construcția, în etape, a altor depozite (tot în Vojvodina, la Itebej și lângă Pančevo), dezvoltarea și modernizarea facilităților NIS (inclusiv extinderea rețelei de distribuție a carburanților și modernizarea rafinăriilor) și construcția unui gazoduct („South Stream” fiind înlocuit de „TurkStream”). Practic, compania care a avut ca sarcină construcția primului gazoduct a fost rebotezată și se ocupă de construcția „TurkStream”, iar traseul noului gazoduct prin Serbia este identic cu cel al vechiului gazoduct. În primăvara lui 2019, Serbia a demarat lucrările la noul gazoduct.

IV. Neutralitatea militară a Serbiei

Printr-o declarație a parlamentului republican din decembrie 2007, Serbia a optat pentru „neutralitatea militară față de toate blocurile militare existente” și promovează colaborarea atât cu Alianța Nord-Atlantică, cât și cu Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (ODKB) a Comunității Statelor Independente (CSI). În baza aceluiasi principiu, Belgradul colaborează în domeniul apărării și cu toate statele partenere care au standarde ridicate în domeniu și manifestă interes pentru colaborare.

Parteneriatul Serbiei cu NATO a fost oficializat în decembrie 2006 (prin aderarea acesteia la Programul PfP) și a atins nivelul de parteneriat individual intensificat (IPAP), fără, însă, a se manifesta intenția de a trece la etapa Membership Action Plan (MAP).

De cealaltă parte, Serbia promovează și parteneriatul cu ODKB, de asemenea, fără intenția de a adera la această organizație.

Colaborarea cu cele două blocuri menționate implică și colaborare bilaterală cu cele mai multe dintre statele membre. Un loc deosebit în acest sens îl ocupă colaborarea cu SUA, prin mai multe programe, cel mai important fiind Programul de Parteneriat de Stat (cu Garda Națională din Ohio). În același plan al importanței, dar „de cealaltă parte a baricadei”, este tot mai intensă colaborarea cu Forțele Armate ale Federației Ruse. În ultimii ani aceasta îmbracă o formă trilaterală, prin includerea armatei bielorusă. Colaborarea

cu acești parteneri este dezvoltată și în domeniul tehnico-militar și vizează, cu prioritate, achiziții de armament, tehnică și echipamente pentru modernizarea tehnică a armatei sârbe.

Cu alte state colaborarea în domeniul apărării se concentrează pe colaborarea în domeniile tehnico-militar și economico-militar, care vizează atât achiziții de sisteme de armament, tehnică militară și echipamente pentru sistemul de apărare și securitate din Serbia (un exemplu elocvent în acest sens fiind China), cât și dezvoltarea în comun de sisteme de armament și tehnică, atât pentru înzestrarea armatelor proprii, cât și pentru vânzarea pe terțe piețe, un bun exemplu reprezentându-l colaborarea cu Emiratele Arabe Unite. Acest ultim caz este și un exemplu cum colaborarea în domeniul apărării a facilitat identificarea de oportunități de colaborare și în alte domenii (agricultură, urbanism și construcții, transport aerian).

În aceste condiții, alături de Bosnia și Herțegovina (BiH), Serbia este singurul stat din sud-estul Europei care nu a optat pentru aderarea la NATO, deși BiH a exprimat o astfel de opțiune, practic, odată cu aderarea la PfP (în 2006), iar în 2009 a cerut activarea MAP, dar condițiile s-au modificat radical de atunci, iar aderarea acestei țări la NATO în viitorul apropiat nu este o opțiune viabilă. Mai mult, parcursul euroatlantic al BiH este influențat direct de către poziția Belgradului în domeniu, prin intermediul sârbilor din BiH (mai precis al actualilor guvernanți din „entitatea sârbă”, Republica Srpska/R. Srpska, ca și prin intermediul reprezentantului actual al R. Srpska în Președinția BiH, Milorad Dodik).

V. Consolidarea sistemului de apărare al Serbiei

Autoritățile de la Belgrad acționează pentru consolidarea sistemului național de apărare și securitate plecând de la principiul „neutralității militare” și de la cel al cooperării cu partenerii, cu luarea în considerare a mediului de securitate (regional, continental și global) și a provocărilor, riscurilor și amenințărilor la adresa securității țării. Trebuie menționat că declararea unilaterală a independenței Kosovo (în februarie 2008) și

recunoașterea acestora de către circa 100 de state din lume (între care se numără majoritatea statelor membre ale NATO și UE¹) sunt considerate principalele amenințări la adresa intereselor naționale sârbe. Pe acest fond, statul sârb are în vedere atât implementarea de standarde ridicate în acest sistem (cele mai multe provenind din armatele statelor membre ale NATO), cât și asigurarea unui nivel ridicat de instruire și modernizarea tehnică, atât pentru efectivele armatei sârbe (VS), cât și pentru formațiunile speciale și de intervenție ale Ministerului Afacerilor Interne al R. Serbia (MUP RS).

Până în 2018, în cazul VS s-a pus accent pe instruirea, înzestrarea și echiparea forțelor de reacție rapidă, iar în prezent se trece la consolidarea forțelor principale. O abordare similară a fost aplicată și în cazul MUP RS.

Între efectele în plan concret ale măsurilor întreprinse de conducerea politico-militară de la Belgrad de după 2012 pentru modernizarea tehnică a VS și MUP RS se numără: achiziția/introducerea în înzestrare de tehnică militară nouă (vehicule blindate multirol „Lazar 3”), lansarea de comenzi pentru elicoptere („Airbus” H145M), echiparea a 1.500 de militari cu armament de infanterie, echipamente de protecție și (măsuri similare fiind implementate și pentru forțele speciale ale MUP RS), dezvoltarea de sisteme de armament, tehnică militară și echipamente de către industria sârbă de apărare, principalele companii (de stat) fiind reunite într-un holding (OIS) și sprijinite de către compania sârbă de stat pentru producția și comerțul cu produse și tehnologie duală (Jugoimport-SDPR J.P.). Nu în ultimul rând, se acționează pentru consolidarea și mărirea holdingului OIS. Trebuie menționate investițiile directe și sprijinul financiar al statului sârb fie pentru redresarea, fie pentru modernizarea și extinderea unor facilități ale OIS. Aceste măsuri au avut ca efect finalizarea unor proiecte și dezvoltarea cu succes a altora (inclusiv privind construcția de noi secții sau chiar fabrici de producție de tehnică militară sau muniții).

Măsurile vizând VS sunt mai multe decât cele

legate de MUP RS și mai cuprind: operaționalizarea și modernizarea avioanelor MiG-29 donate de F.Rusă (în decembrie 2016), astfel că în prezent se poate miza constant pe 8-9 astfel de aparate, demararea în 2019 a procesului de operaționalizare și modernizare a patru avioane MiG-29 donate de Belarus, introducerea în înzestrare a unor avioane noi de antrenament, „Lasta” V-53 (produse la Pančevo), lansarea de comenzi pentru achiziția a patru elicoptere rusești de asalt Mi-24VM (Mi-35M) și a trei elicoptere medii de transport rusești Mi-17, măsuri de echipare a efectivelor cu o nouă uniformă mozaic de culori, cu „model digital”, „M10”, dezvoltarea de proiecte în domeniul tehnico-militar (digitalizarea lansatoare multiple de proiectile reactive „Oganj”, dezvoltarea lansatorului de rachete sol-sol cu rază mare de acțiune „Šumadija”, dezvoltarea, în cooperare cu EAU, a unor sisteme de rachete dirijate antiblindate ALAS/RALAS, dezvoltarea de vehicule blindate și de transport, dezvoltarea sistemului de artilerie și rachete de apărare anti-aeriană PASARS), acordarea de prioritate programului de modernizare a avioanelor de asalt „Orao” (IAR-93, produse în comun de R.S.F. Iugoslavia și România), deși nu se va renunța nici la programul de modernizare a avioanelor de antrenament și de luptă G4 „Super Galeb”.

Măsurile de consolidare a sistemului național de apărare și securitate au ca obiectiv creșterea mobilității forțelor de reacție, pentru intervenția rapidă a acestora în orice zonă a teritoriului național și pentru oprirea unui potențial atac și consolidarea pozițiilor, până la intervenția forțelor principale. Pe de altă parte, trebuie avut în vedere și rolul de descurajare pe care îl are acest sistem, mai ales în lumina noilor evoluții din și legate de Kosovo: blocarea totală în 2019 a dialogului politic și a celui tehnic de normalizare a relațiilor dintre Belgrad și Priština, debutul în 2018 a procesului de formare în Kosovo a unei armate naționale (prin transformarea actualei structuri de protecție civilă, Forțele de Securitate ale Kosovo), impunerea de către Priština de taxe vamale de 100% pentru importurile de mărfuri din Serbia Centrală, inițiativele de la Priština de a acuza Serbia de genocid comis în

1. Din rândul statelor membre ale UE nu au recunoscut independența Kosovo: Cipru, Grecia, România, Slovacia, Spania.

Kosovo în 1998-1999 și de înființare a unui tribunal pentru crime de război comise de sârbi în acea perioadă și, nu în ultimul rând, incursiunile tot mai frecvente în „municipalitățile sârbe” din nordul Kosovo (Leposavić, Mitrovica Nord, Zubin Potok, Zvečan) ale forțelor speciale de securitate subordonate Priștinei.

VI. În loc de concluzii

Serbia există în sud-estul Europei și este conectată la o serie organizații și structuri de cooperare regionale, continentale și transcontinentale, astfel că nu se poate face abstracție de aceasta, deși în multe privințe Serbia este un „caz aparte”. Simpla enumerare a ieșirilor Serbiei din decol poate ocupa o pagină de analiză.

Fără a avea pretenția că am epuizat aceste „ieșiri din decor” și că aceasta ar fi ordinea importanței lor, menționăm: proces de aderare la UE, fără a avea controlul deplin asupra teritoriului național, proces de „normalizare” a relațiilor cu o parte a sa (Kosovo), cu medierea UE, tendințe autonomiste ale unor cercuri (regiunea Raška/Sandžak și chiar Vojvodina) sau chiar de secesiune („Valea Preševo”), hotărâre de a nu adera la NATO și opțiunea de „neutralitate militară” (nerecunoscută oficial în plan internațional de vreun document sau organizație), refuzul de a se alinia la politica externă comună a UE și a statelor candidate la aderare (prin respingerea presiunilor de a institui sancțiuni la adresa F. Ruse), nesocotirea recomandărilor privind respectarea prevederilor celui deal „treilea pachet energetic” (în legătură cu construcția gazoductului „TurkStream”), lipsa unor acorduri de graniță cu statele nou apărute după disoluția R.S.F. Iugoslavia (nu există acorduri cu Croația, BiH sau Muntenegru, iar acordul cu autoritățile de la Skopje a fost invalidat după recunoașterea de către acestea a independenței autoproclamate a Kosovo).

În tot acest timp, Serbia este parte

a mai multor inițiative regionale și continentale, menite să faciliteze colaborarea regională și reconcilierea între popoarele și statele care au fost implicate în conflicte armate ca urmare a disoluției statului iugoslav, ca premisă pentru aderarea întregii regiuni a BV la UE. Problemele menționate anterior, însă, grevează procesul de integrare europeană a Serbiei și au ca efect menținerea unei preocupări speciale din partea UE și a altor parteneri externi pentru soluționarea problemelor pe cale pașnică, prin negocieri. În teren, aceasta presupune și menținerea unor forțe (militare), dacă nu pentru intervenție, măcar pentru descurajarea opțiunilor violente, iar aceasta presupune cheltuieli și angajare semnificativă de resurse materiale și umane (din partea ONU, UE, NATO și a altor state implicate).

Este nevoie de identificarea clară a acestor probleme și de căutarea de soluții de compromis, care să reducă tensiunile și condițiile cu potențial conflictual. Una dintre astfel de soluții ar putea fi concentrarea pe elementele pentru care există consens și rezolvarea acelor probleme mai mici, pas cu pas, cu prezervarea promisiunii de reținere de la măsuri unilaterale și/sau violente și cu abordarea problemelor complexe și, cel puțin aparent, ireconciliabile într-o fază ulterioară, după (eventuale) evoluții fără incidente violente.

Aleksandar Vučić, Hashim Thaçi, Alpbach (Austria), august 2018
Sursă foto: <https://www.derstandard.de/story/2000086383840/grenzverschiebungen-auf-dem-balkan-rechts-nicht-gesichtswahrung>

Problema este că în multe dintre probleme părțile implicate au poziții diferite (contradictorii) privind „momentul zero” pentru începerea sau continuarea discuțiilor, iar în acest sens vom menționa doar două situații elocvente.

Într-un dosar „minor”, pentru semnarea acordului de graniță cu BiH, Serbia propune soluționarea în prealabil a problemelor legate de patru sectoare de frontieră, în timp ce autoritățile de la Sarajevo susțin semnarea acordului în actualele frontiere, după care cele două state să negocieze soluționarea problemelor în cele patru sectoare. În această privință, este posibil un compromis, cu o implicare mai activă a partenerilor europeni și euroatlantici ai celor două state.

În celălalt dosar, „capital”, pentru reluarea dialogului cu Priština, Belgradul cere imperios renunțarea de către Priština la taxele vamale, în timp ce Priština este hotărâtă să mențină taxele, până la recunoașterea de către Serbia a independenței Kosovo și semnarea unui acord obligatoriu în acest sens. În aceste condiții, o soluție de compromis este dificil de identificat și devine vital ca ambele părți să renunțe la provocări și acte unilaterale, în caz contrar situația putând degenera, iar conflictul să „se dezghețe”, cu antrenarea și a altor actori și cu consecințe imprevizibile pentru securitatea regională și chiar continentală.

Chiar dacă nu va avea loc un eveniment violent de amploare în viitorul apropiat, Serbia și Kosovo rămân departe de momentul accederii în UE, iar încrederea Belgradului în UE și NATO (KFOR) scade direct proporțional cu neîndeplinirea de către aceste organizația așteptărilor părții sârbe, legate de „dosarul Kosovo”. Totodată, Serbia riscă să fie considerată în continuare drept problemă sau chiar „cap de pod” al expansiunii F. Ruse. Pe de altă parte, blocarea Kosovo în parcursul său european poate (re)deschide problema unirii acestuia cu Albania și crearea așa-zisei „Albanii Naturale” sau a „Albaniei Mari”. Față de aceste probleme majore, lipsa acordului Bisericii Ortodoxe Sârbe pentru invitarea papei în Serbia devine un lucru minor...

Riposte asimetrice la amenințările hibride ale Federației Ruse

Volodymyr HAVRYLOV
General Maior (ret), fost atașat al apărării al Ucrainei în SUA, Marea Britanie și România

Federația Rusă continuă să acționeze agresiv față de orice încercare a Occidentului de a opri agresiunea hibridă din Ucraina și de a înapoia Crimeea.

În același timp, și în opoziție cu măsurile luate de Uniunea Sovietică împotriva Occidentului în timpul Războiului Rece, acțiunile curente Federației Ruse urmează modelul KGB (actualul FSB):

1. Șantaj: amenințări privind utilizarea forțelor armate și a arsenalului nuclear, organizarea și desfășurarea de exerciții militare ad hoc, presiuni privind resursele energetice (gaz și petrol);
2. Activități subversive: implicare în politica internă europeană sau în cea a SUA, stimularea corupției, eliminarea fizică a adversarilor;
3. Provocare: angajarea SUA și a statelor europene în conflictele regionale din Orientul Mijlociu și Africa și agravarea problemelor legate de migrație în Europa;
4. Dezinformare și propagandă.

Serviciile speciale rusești exploatează slăbiciunile societăților democratice deschise și limitează accesul străinilor la informații, activități și servicii, în interiorul Federației Ruse. Regimul totalitar al lui Vladimir PUTIN are și el aportul său.

În schimb, Occidentul luptă împotriva amenințărilor Federației Ruse utilizând metode clasice:

1. **Intimidare militară:** întărirea capacității NATO, Inițiativa de Reasigurare (curent de Descurajare) Europeană, Forța Rotatională de la Ma-

rea Neagră, planul de măsuri pentru consolidarea capacităților NATO din zona Mării Negre etc.;

2. Sanctiuni: economice, financiare și individuale;

3. Reducerea dependenței de resurse energetice de proveniență rusească: diversificarea furnizorilor de gaz, politica energetică a UE etc;

4. Măsuri contrainformative.

În mod paradoxal, strategiile UE și NATO sunt pe placul Moscovei.

Istoria a „educat” Federația Rusă cu privire la strategia de luptă împotriva Occidentului. Mai mult, liderii de azi ai Federației Ruse au nevoie de amenințări externe pentru a intimida populația și a evita escaladarea tensiunilor politice și sociale interne. „Când dușmanul îți bate la ușă, poporul rus va fi pregătit să îndure la nesfârșit greutățile vieții”.

În acest caz, timpul este de partea Moscovei, care speră că, mai devreme sau mai târziu, Occidentul se va sătura de această rivalitate și va face compromisuri privind Ucraina.

Din punctul de vedere al Federației Ruse, compromisul presupune „o Ucraină” coruptă, slăbită din punct de vedere economic și instabilă din punct de vedere politic. Doar prin comparație cu Ucraina populația Federației Ruse va putea face față dificultăților.

Acesta este însă punctul slab al strategiei lui Putin.

De îndată ce reformele ucrainene vor avea rezultate, cetățeanul rus de rând va pune cea mai incomodă întrebare pentru conducerea de la Moscova – „de ce?” – „de ce la ei se poate și la noi nu?”.

Motivul pentru care o astfel de întrebare reprezintă o amenințare la adresa regimului condus de Vladimir PUTIN poate fi regăsit în istoria comună a popoarelor rus și ucrainean.

Cea mai mare greșală pe care o fac statele europene și SUA este să creadă că Federația Rusă este versiunea modernă a URSS și tot ceea ce reprezintă aceasta: putere economică, militară, nucleară, cu influență regională și globală.

Dar nu este așa.

În primul rând, Federația Rusă nu se mai află pe lista celor mai mari puteri economice din lume. Din cauza ideologiilor sale, și-a pierdut influența în regiunile în care era considerată o putere – Africa, Asia, Orientul Mijlociu și America de Sud.

În al doilea rând, la baza puterii URSS de afla triumviratul format din Rusia, Ucraina și Belarus. Istoria dovedește acest lucru. Aceste trei națiuni își au originile în leagănul civilizației slave, Rusia Kieveană și au foarte multe în comun – limba, cultura, tradițiile și obiceiurile.

Faptul că atât URSS, cât și Ucraina și Belarus sunt membre ale ONU din 1945 nu este o coincidență.

Rupturile dintre aceste trei state au dus, în mod inevitabil, la șocuri sistemice.

Încercarea Moscovei, în 2014, de a menține Ucraina în sfera sa de influență a fost greșala strategică a lui Vladimir Putin. Această greșală a marcat regimul de la Kremlin și a pus în pericol însăși integritatea Federației Ruse.

Dacă rivalitatea dintre Federația Rusă și Occident a devenit un lucru normal, confruntarea cu Ucraina, în special intervențiile de ordin militar, sunt un ghimpe în coasta Moscovei.

Deși un război „fulger” în Ucraina este foarte tentant, Moscova se teme de consecințele pe care acesta le poate avea, inclusiv de reacția populației ruse. În același timp, Federația Rusă nu poate menține relațiile tensionate cu Ucraina la nesfârșit, fără să poată oferi propriului popor un răspuns la întrebarea menționată mai sus – „de ce?”.

Nu este surprinzător faptul că, atât populația de rând, cât și elita politică rusească monitorizează îndeaproape evoluția situației din Ucraina și emit judecăți proprii. De exemplu, unii experți ruși precizează că „atunci când urmărești știrile din Federația Rusă, ai impresia că este înconjurată de Ucraina”.

Organizarea, cursul și rezultatele celor mai recente alegeri prezidențiale din Ucraina au creat o stare de confuzie printre cetățenii Federației Ruse (diferența dintre propagandă și rezultatul

real) și a readus în discuție întrebarea „de ce ei pot și noi nu?”.

De aici trebuie să pornim dacă dorim să stabilim care sunt prioritățile și strategia combaterii agresiunii hibride externe a Federației Ruse.

Această strategie ar trebui să cuprindă următoarele:

1. Încurajarea și sprijinul reformelor structurale din Ucraina. Succesul acestor reforme reprezintă succesul întregii strategii;

2. Exercițarea unei presiuni economice asupra Federației Ruse, prin menținerea și prelungirea sancțiunilor. Moscova trebuie să simtă în permanență povara financiară generată de menținerea și intensificarea agresiunii hibride în Ucraina;

3. Întreprinderea unor măsuri de intimidare pentru a preveni eventualitatea în care Federația Rusă va interveni cu forțe armate în Ucraina (puțin probabil). Consolidarea forțelor de apărare ale NATO, efectuarea unor exerciții militare comune și în colaborare cu forțe armate din state europene și din SUA, pe teritoriul ucrainean;

4. Organizarea unor campanii de informare cu caracter internațional. Federației Ruse trebuie să i se reamintească în permanență de încălcarea legislației internaționale, de anexarea Crimeii și de războiul hibrid din Donbass.

Această abordare și dimensiunea temporală vor crea front comun împotriva conducerii de la Moscova, care, mai devreme sau mai târziu, va dori normalizarea rapidă a situației din Ucraina pentru a evita destrămarea Federației Ruse.

Expansiunea imperială a Rusiei a început odată cu „unirea” cu Ucraina în 1654. Declinul „imperiului rus” a început odată cu destrămarea acestei „uniri”, în 2014.

Zbigniew Brzezinski preciza, cândva, că „fără Ucraina, Rusia nu mai este un Imperiu Eurasiatic”.

Acest citat poate fi adaptat la perioada actuală – „fără un stat democratic, de succes precum Ucraina, Rusia este condamnată la reformă și la dispariția treptată a fantomelor care aparțin trecutului imperial”.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul buletinului, pot fi inserate în spațiul disponibil, sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și eventuale alte condiții rugăm contactați Departamentul marketing,

la tel. 031 101 1934 sau e-mail: office@ingepo.ro.

Ne rezervăm dreptul de a nu da curs unor solicitări care credem că nu corespund profilului acestui buletin.

SITUAȚIA INTERNAȚIONALĂ

AL TREILEA RĂZBOI DIN GOLF NU VA AVEA LOC...DEOCAMDATĂ

**Ambasador prof.
Dumitru CHICAN**

Jumătatea lunii mai a debutat cu un scenariu care, transpus în fapte, ar duce la o nouă și gravă fragmentare a tensiunilor din regiunea Orientului Mijlociu și din aria subregională a Golfului Arabo-Persic. După primele două conflagrații care au incendiat regiunea - războiul irakiano-iranian și cel americano-irakian (pentru eliberarea Kuwaitului ocupat de mujahedinii lui Saddam Hussein) o a treia confruntare militară de amploare în acest butoi cu pulbere al geopoliticii globale ar putea avea consecințe care depășesc mult granițele teritoriale, putând pune sub semnul întrebării viitorul stabilității, securității și păcii la nivel planetar.

De la jumătatea lunii mai, opinia publică, consumatorii de informație dar și, mai ales, decidenții strategici politici și militari trăiesc euforia pe care o stârnește - și nu fără motiv - posibilitatea izbucnirii unui nou conflict militar în inima strategiei și a resurselor planetare de energie. Tobile războiului - bătute fie de actorii direcți, fie de cei meniți să ducă războaie prin interpuși, nu încetează să se audă după o partitură ale cărei tempo și intensități răsună tot mai strident. Simplificat, tot acest preludiu războinic a fost punctat de momente deloc liniștitoare.

De partea sa, primul și cel mai potent actor al unui eventual nou război în zona dintre Peninsula Arabică și malul răsăritean al Golfului Arabo-Persic, Teheranul, nu a făcut economie de manifestări în direcția zeului Marte. Atacul asupra patru nave comerciale în Golf, în largul apelor teritoriale ale Emiratelor Arabe Unite (două au navigat sub pavilion saudit) și atacul cu drone împotriva instalațiilor petroliere saudite care

transportă petrolul brut din estul în vestul Peninsulei - „vena jugulară” prin care petrolul saudit curge către consumatorii mondiali, nu au fost decât o repetiție făcută de rebelii houthiți angajați în războiul civil din Yemen, care este războiul “proxy” dus de Monarhia saudită sunnită și de regimul teocratic șiiit de la Teheran într-o absurdă și păguboasă competiție pentru expansiune și hegemonie regională și teritorial-confesională. În susținerea practică a doctrinei sale, președintele Donald Trump a trimis un portavion în apele Golfului și a anunțat intenția de a mobiliza cca. 120.000 de soldați împotriva Iranului, precum și instalarea pe teritoriul aliaților arabi a unor baterii suplimentare de rachete sol-aer Patriot. Cu degetul pe trăgaci, Donald Trump a propus iranienilor reîntoarcerea la negocieri diplomatice care să ducă la un nou acord nuclear. În contextul sancțiunilor americane impuse Iranului și plecând de la cele 12 faimoase condiții ireductibile anunțate, noul acord ar urma să intre, eventual, în istorie drept “acordul Trump”. Reacția ayatollahilor și a brațului lor înarmat - Gardienii Revoluției, a președintelui Hassan Rouhani și a ayatollahului Ali Khamenei în persoană a fost anunțarea, într-o retorică nu mai puțin belicoasă, respingerii oricărei concesi făcute americanilor, a oricăror negocieri cu aceștia, renunțării la limitările asumate prin acordul nuclear și a trecerii la continuarea nestingherită a producției extinse de rachete balistice și de uraniu îmbogățit, până la nivelul necesar producției unei ogive nucleare.

Desigur, în abordarea unei chestiuni spinoase precum un eventual război între Statele Unite (pentru început) și Iran, ar fi riscant și aventuros să se încerce elaborarea unor răspunsuri la o întrebare tranșantă precum cea privitoare la măsura în care un nou război în regiunea Golfului Persic este sau nu iminentă. Dar prudența nu în-

Președintele Donald Trump și Ayatollahul Ali Khamenei

seamnă și excluderea și obnubilarea gravității pe care o are o asemenea întrebare: va fi sau nu un al treilea război de amploare în Orientul Mijlociu și în extrema sa răsăriteană?

Fantoma unui război împotriva Iranului nu circulă de puțină vreme, ci, dimpotrivă, ea este de mai mult timp o prezență activă în dezbaterile politice pe marginea conflictului care opune Statele Unite și Israelul planurilor expansioniste și ambițiilor teritoriale ale Teheranului. Cu toate acestea și în pofida campaniilor mediatic virulente, este dificil să se profetizeze dacă un nou conflict militar de genul celui aflat în discuție este o perspectivă inevitabilă, cel puțin într-un viitor pe termen scurt și în contextul apropierei cronologice a viitoarei campanii electorale prezidențiale din SUA.

Pe de altă parte, nici la Washington și nici la Teheran nu se vorbește explicit de un conflict insolubil. Este adevărat că, așa cum spunea un ziarist arabofon, de la cotidianul londonez Al-Hayat, pentru a remodela și a modera regimul iranian, Donald Trump are, deocamdată, nevoie de un Lech Walesa persan. Însă acesta nu există și nu are sorți să se nască într-un viitor prea apropiat. Donald Trump și stafful său neagă intenția de a declanșa un război anti-iranian, afirmând explicit că America nu dorește decât să determine regimul islamic iranian să treacă de la statutul de „rebel” la cel de „normal”, după unitățile de măsură ale Casei Albe. În fond, sancțiunile pe care actuala Americă le impune Iranului sunt,

cel puțin până acum, o repunere în scenă înăspriță a seriilor de pedepse pe care Washingtonul le aplică Iranului, de la „criza ostaticilor” din 1979 până în clipa de față.

În acest context incendiar, șeful diplomației americane, Mike Pompeo, a efectuat o vizită de lucru la Soci, unde a fost primit de către președintele Vladimir Putin și a avut, timp de trei ore, convorbiri cu omologul său, Sergey Lavrov. Din agenda destul de încărcată a întâlnirilor nu a lipsit chesti-

unea relațiilor americano-iraniene. Astfel, Mike Pompeo a încercat să determine o eventuală misiune rusească de bune oficii pe lângă oficialitățile de la Teheran, în sensul evitării unui nou incendiu regional. Fără a se angaja cu răspunsuri pozitive concrete, Vladimir Putin a încurajat reținerea și luciditatea în abordarea acestui subiect, lăsând, însă, să se înțeleagă că „Rusia nu agreează declanșarea unui război care ar incendia încă o dată regiunea Orientului Mijlociu”. „Federația Rusă nu poate să fie pompier pentru incendiile regionale”, a spus liderul de la Kremlin.

În aceeași logică a evitării unui război, secretarul de stat Mike Pompeo a apelat și la bunele oficii ale Sultanului Qabus al Omanului, aflat în relații de normalitate cu regimul iranian.

Nu trebuie trecut cu vederea că sancțiunile americane asupra Iranului nu sunt nici multinaționale, nici girate de Consiliul de Securitate. Acestea sunt măsuri unilaterale pe care un stat membru al ONU le aplică unui alt membru al ONU, din motive care țin de interesele și politicile exclusive ale statului de la care emană pachetul de penalități. Iranul este implicat masiv în conflictele regionale, din care nu lipsesc Siria, Irakul, Libanul și Yemenul, ceea ce face îndoilenic orgoliul afișat de liderii de la Teheran. Statele Unite, care prin vocea președintelui Donald Trump proclamă retragerea din campania anti-terroristă, după prăbușirea ultimului bastion teritorial al Statului terorist Islamic, negociază la

Doha o împăciuire cu Talibanii afghani. În același sens pacifist, și în ciuda exhibării capacităților musculare ale Iranului, merg și declarațiile președintelui iranian Hassan Rouhani și ale ministrului de externe Mohammad Javad Zarif.

Donald Trump vrea - și este dreptul său constituțional - să participe la viitorul scrutin electoral, pentru un al doilea mandat în Biroul Oval. Iar distrugerea Iranului printr-un război fulger ar fi un atu puternic în acest sens.

Indiferent de calculele și de impulsurile morale ale liderilor și ale sfetnicilor acestora, de o parte și de alta, fiecare ar trebui să folosească mai frecvent punga cu gheață pentru a înțelege, lucid, că lumea nu mai are nevoie de o nouă catastrofă umanitară.

Mituri fondatoare ale fenomenului jihadist

Ambasador prof. Dumitru CHICAN

Textele fondatoare, școlile de jurisprudență și dreptul canonic islamic au stabilit, încă din perioada de cristalizare, în Evul Mediu timpuriu, sacralizându-le, cinci principii fundamentale în funcție de care Islamul, ca religie și identitate spirituală musulmană, este definit, construit și trăit. Cele cinci pietre de temelie au fost denumite, în discursul teologic și ritualic, prin sintagma de „cei cinci stâlpi” (*arkan*) ai credinței. Acestea sunt în același timp și în mod unitar și simultan, atât pietrele de temelie ale edificiului musuman, cât și îndatoririle fără a căror îndeplinire riguroasă, identitatea musulmană, individuală și comunitară își pierde rațiunea de a fi. Aceste referențiale canonice sunt, după cum în general se cunoaște, următoarele:

1. Mărturisirea de credință (*șahāda*), prin care recunoscând unitatea, unicitatea și irepetabilitatea lui Dumnezeu și calitatea profetului Muhammad de trimis al Divinității (*rasūl*) pentru a aduce omului cuvântul acestei Transcendențe, homo islamicus recunoaște adeziunea sa la monoteismul divin și, prin aceasta, apartenența sa identitară la Islam și supunerea totală și necondiționa-

tă față de teozofia și ritualica musulmană.

2. Efectuarea celor cinci rugăciuni cotidiene obligatorii (*salāt*) ca reafirmare a identității islamice prin dialogul sacral cu Divinitatea.

3. Efectuarea, cel puțin o dată în cursul vieții terestre, a călătoriei inițiatice, sub forma pelerinajului, la locurile sacre ale Islamului din Mekka și Medina, ca loc de naștere al religiei monoteiste a Islamului.

4. Respectarea postului sever (*sawm*) în luna sfântă a Ramadanului, interval cronologic în care a debutat misiunea mesianică a profetului Muhammad.

5. Plata unei danii (*zakāt*), a unei zeciuiei caritabile destinată coreligionarilor defavorizați și gestionării treburilor de obște ale comunității.

După atacurile teroriste din septembrie și capturarea sauditului Osama Bin Laden, în 2 mai 2011, în refugiul său din orașul pakistanez Abbottabad, nu au fost puțini analiștii și chiar responsabilii politici, militari și de securitate care au proclamat eliminarea de pe scena istoriei a rețelei jihadist-salafiste Al-Qaida. Nu a trecut prea multă vreme până când optimismul inițial s-a diminuat, evoluțiile ulterioare transformându-se într-un pesimism mai mult sau mai puțin reținut. Al-Qaida avea să renască în Irak sub conducerea iordanianului Abu Musab Al-Zarqawi, și a succesorului său Ibrahim Al-Samarrai, apoi în Siria, sub numele de „Jabhat Al-Nusra”, până la crearea așa-numitului „Stat Islamic din Irak și Siria” pe care, în 2014, imamul irakian Al-Samarrai l-a transformat în monstruosul și idealizatul „Califat Islamic”. O monstruoasă și irațională pentru a cărei eliminare a fost nevoie de o mobilizare multinațională de dimensiuni globale și de cinci ani de lupte feroce pentru ca, în primăvara acestui an, să se anunțe (după alte declarații similare anterioare neconfirmate), extirparea ultimului bastion sirian al Statului Islamic. Încă odată, entuziasmul debordant și nu lipsit de teme a predominat asupra comunicatelor oficiale și mediatice care anunțau, în sfârșit, „moartea califatului” și victoria asupra tumorii jihadist-extremiste. Dar, și de data aceasta, entuziamul a fost temperat. După ce, în 2014, din Mosul-ul irakian ocupat, „califul” Abu Bakr Al-

Baghdadi, se exhibe public pentru a anunța proclamarea caifatului său, în luna aprilie a acestui an liderul terorist apărea pentru a doua oară pentru a-și îndemna acoliții la continuarea „jihadului sfânt”. Un asemenea episod mediatic, precum și alte atentate revendicate de Statul Islamic în Orientul Mijlociu și în alte zone geografice unde activează grupări jihadiste afiliate la ideologia și doctrina lui Al-Baghdadi, au readus în prim plan o întrebare nu mai puțin justificată și întemeiată: a dispărut cu adevărat coșmarul islamist terorist?

Pierderea atuului teritorial, eliminarea unui număr impresionant de combatanți și comandanți, degringolada organizatorică, materială, financiară și alți factori logistici și tactici reprezintă, fără îndoială, tot atâtea argumente care susțin faptul că virulența, energia și pericolozitatea acestei organizații brutale au devenit o realitate. Întrebarea care se pune cu acuitate se referă la măsura în care se poate vorbi de o dispariție a cauzelor profunde care facilitează, încurajează și susțin posibilitatea ca, mai devreme sau mai târziu, fenomenul să găsească resurse și capacitatea de adaptare și reziliență, chiar cu alte denumiri și în alte forme de organizare și activism. La această întrebare s-au elaborat răspunsuri numeroase și variate. Aproape toate au, însă, în comun, faptul că se referă la acele categorii de factori extrinseci sociali, propagandistici, politico-militari, financiari etc., ce pot susține un asemenea posibil revivalism al fenomenului salafist jihadist. Mai puțin sau în mod superficial au fost analizate elementele intrinsece, endogene, care nu țin de context și de segmentul conceptual favorabil unei asemenea revitalizări a fenomenului salafist jihadist. Fiind mai greu depistabile și mai

Al-Baghdadi, 2014

Al-Baghdadi 2019

dificil de contracarat prin mijloace de securitate și informative, aceste elemente vor continua și vor trebui să constituie subiect de îngrijorare colectivă și națională.

La nivelul conceptual, identitar al gândirii jihadiste, se regăsesc alte credințe și reflexe tabuizate până la sacralizare și devenite tot atâtea efigii fundamentale care reprezintă, se poate spune, fondul mitologic și rezilient structural al profilului profund, individual și comunitar, al fanatismului de sorginte religioasă islamică. La aceste componente morfologice ale filosofiei și convingerii celui plecat la jihad “pe calea lui Dumnezeu” ne referim în rândurile care urmează.

Este vorba, în primul rând, de conceptul cunoscut în discursul jihadist sub numele de „califatul canonic” (înțeles ca derivând din puterea absolută a dreptului canonic Islamic *sharia*) care legitimează afirmația potrivit căreia religia islamică însăși nu poate să se manifeste și să existe în afara cadrului instituțional oferit de statul eminentemente religios. Ori, plecând de la realitatea că primul stat islamic cunoscut de istorie a fost cel al „califatului”, adică cel condus de trimisul și mandatarul lui Dumnezeu pe pământ, orice stat al națiunii musulmane nu poate fi decât un stat musulman administrat în strictă conformitate cu jurisprudența islamică. Iar din aceasta decurge, în doctrina jihadistă, necesitatea și obligația, pentru fiecare bun musulman, să vegheze la între-

meierea, funcționarea și dominația nesfârșită a „statului bazat pe *sharia*”, adică a statului - califatu-lui religios musulman. Gândit ca expresie a conceptului religios al puterii absolute a „domniei lui Dumnezeu pe pământ, califatul universal este rostul primordial al religiei, iar neglijarea acestei îndatoriri este percepută ca o negare a acestui imperativ în favoarea puterii absolute a omului pe pământ”, ceea ce, în logica salafistă echivalează cu o abdicare inadmisibilă de la identitatea islamică și de la porunca divină. Se înțelege, implicit, că, având aspirații și dimensiuni universaliste, un asemenea concept înseamnă, în același timp, și o negare a ideii de patrie cetățenească sau de stat-națiune.

Este vorba, în al doilea rând, de conceptul identificat prin sintagma de „identitate închisă”, nu mai puțin înrădăcinată în mentalul omului jihadist - un concept aflat în fruntea temelor de îndoctrinare a viitorilor combatanți. Potrivit acestuia, puritatea doctrinei și a credinței religioase islamice înseamnă, în mod deosebit, apărarea și păstrarea identității civilizației proprii. În alți termeni, aceasta înseamnă că orice contact și orice interacțiune între civilizația arabo-islamică și celelalte arii de civilizație și cultură este considerată drept un factor deformativ și alterant pentru civilizația arabă, atâta vreme cât singura civilizație perfectă este cea creată de Dumnezeu și condusă după regulile codificate în dreptul canonic Islamic. Mitul acesta nu este nou, el a fost dezvoltat de primii ideologi fondatori ai islamului politic, de la Hassan Al-Banna și Sayyid Qotb până la teoreticienii rețelei Al-Qaida și ai Statului Islamic, fiind reformulat în mod exclusivist ca susținător al segregăției, șovinismului și urii față de toate civilizațiile non-musulmane și, cu precădere, occidentale.

În directă afiliație cu această abordare vorbim, în al treilea rând, de mitul conspirației occidentale (*al-mu'amara al-gharbiyya*) împotriva Islamului în integralitatea sa religioasă, civilizațională, culturală, cutumiară. Conspirația nu are nimic în comun cu celebra „ciocnire a civilizațiilor” profetită de americanul Samuel Huntington, ci este cuprinsă explicit în textele fondatoare ale Islamului, în frunte cu Coranul și cu Tradiția profetică (*sunna*). De altfel, această aserțiune conceptuală ar putea fi considerată drept pilonul prim și ultim al concepului de jihad. Pentru că, începând de la celebra „Bază (Al-Qaida) a Jihadului Mondial împotriva Cruciaților și a Evreilor” fundamentată de Osama Bin Laden și până la „teoria numită „gestiunea barbariei” elaborată de „califul” Abu Bakr Al-Baghdadi, esența justificatoare a fenomenului jihadist modern se regăsește în scriptura musulmană, indiferent de interpretările canonice care i s-au dat. Aceasta proclamă eliminarea de pe fața pământului a „Oamenilor Cărții” (evreii și creștinii) și îmbrăcarea planetei Pământ în culoarea verde emanată de Semilună.

La final voi aborda conceptul de cult al morții, al martiriului (*şahada*) al „drumului pe calea lui Dumnezeu”. În mentalul mortificător al combatantului salafist-jihadist, aceasta este singura semnificație pe care o are trecerea omului prin viața efemeră. A muri pentru cauza islamului înseamnă nu doar a purifica lumea prin propria jertfă, trecând, astfel, în Paradisul Promis, ci și a te realiza ca individ căruia comunitatea socială i-a refuzat, dintr-un motiv sau altul, însuși dreptul la opțiune.

Adevărata victorie asupra concepului de jihad radical nu va putea fi proclamată decât odată cu reforma societăților care oferă pământul fertil pentru germinarea și dezvoltarea radicalismului. Dar pentru aceasta, nu sunt suficiente doar armele.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul buletinului, pot fi inserate în spațiul disponibil, sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și eventuale alte condiții rugăm contactați Departamentul marketing,

la tel. 031 101 1934 sau e-mail: office@ingepo.ro.

Ne rezervăm dreptul de a nu da curs unor solicitări care credem că nu corespund profilului acestui buletin.

Parteneri:

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE
The independent resource on global security

Stockholm
Beijing
Washington

Academia Română

Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale (ISPRI)

World Security Network

NETWORKING A SAFER WORLD

 ifimes

MEDNARODNI INŠTITUT ZA BLIŽNJEVZHODNE IN BALKANSKE ŠTUDIJE
INTERNATIONAL INSTITUTE FOR MIDDLE-EAST AND BALKAN STUDIES

RIEAS Research Institute for
European and American Studies

DIPLOMAT

MAGAZINE

By / For Diplomats
www.diplomatmagazine.nl

Russian International
Affairs Council

**Pulsul Geostrategic
este studiat și la Harvard!**

Borysten Intel

Pulsul Geostrategic a fost accesat, în ultima perioadă, în aproape 100 de țări (în ordinea numărului de accesări): România, SUA, China, Australia, India, Turcia, Spania, Iran, Siria, Israel, Rusia, Bangladesh, Germania, Moldova, Chile, Austria, Franța, Marea Britanie, Georgia, Azerbaidjan, Camerun, Venezuela, Argentina, Ucraina, Ungaria, Irlanda, Serbia, Armenia, Italia, Grecia, Liban, Qatar, Polonia, Filipine, Indonezia și altele.

Începând cu Decembrie 2010 **PULSUL GEOSTRATEGIC**
este înregistrat în catalogul internațional
INDEX COPERNICUS JOURNAL MASTERS LIST